

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN ASETUS KÄYTTÖOIKEUDESTA ASIAKAS- TIETOOON

1. Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (/ , jäljempänä *asiakastietolaki*) 15 §:n mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyä koskevien käyttöoikeuksien on perustuttava sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön ja muun asiakas- ja potilastietoja käsittelevän henkilön työtehtävään ja annettavaan palveluun siten, että henkilöllä on käyttöoikeus vain työtehtävissään tarvitsemiinsa välttämättömiin asiakastietoihin, joihin hänellä on tiedonsaantioikeus. Asiakastietojen käsittelyn perusteena on oltava tietoteknisesti varmistettu asiakas- tai hoitosuhde tai muu lakiin perustuva oikeus.

Asiakastietolain 15 §:n 2 momentin mukaisesti sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään, mitä tietoja ammattihenkilöt ja muut asiakastietoja käsittelevät henkilöt työtehtävänsä ja annettavan palvelun perusteella saavat enintään käyttää.

Asiakastietolain 3 momentin mukaisesti palvelunantajan on määriteltävä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön tai muun asiakastietoja käsittelevän henkilön oikeus käyttää asiakastietoja. Palvelunantajan on pidettävä rekisteriä asiakastietojärjestelmiensä ja asiakasrekisteriensä käyttäjistä sekä näiden käyttöoikeuksista.

2. Asian valmistelu

Asetusta käyttöoikeuksista on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijoiden kanssa. Valmistelun aikana on lisäksi haastateltu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajia sekä tietojärjestelmätoimittajia, ja selvitetty nykyisin käytössä olevia käyttöoikeuksien perusteita ja käytäntöjä sekä käyttöoikeuksien hallintaan liittyviä haasteita ja toiveita. Lisäksi on pidetty kolme työpajaa palvelunantajien edustajien kanssa, joissa on käsitelty käyttöoikeuksien perusteiden konseptia ja pyydetty siihen palvelunantajien näkemyksiä. Kahdessa työpajassa oli kunnallisen terveydenhuollon edustajia ja yhdessä yksityisen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on antanut lain sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista perusteella määräyksen (1/2020) sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyn käyttöoikeuksista. Tässä asetuksessa sosiaalihuollon käyttöoikeuksia koskeva sääntely on laadittu sen pohjalta.

3. Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköistä käsittelystä annetun lain (159/2007) 5 §:n mukaan sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelujen antajan tulee pitää rekisteriä omien asiakastietojärjestelmiensä ja asiakasrekisteriensä käyttäjistä sekä näiden käyttöoikeuksista.

Potilasasiakirjojen käyttöoikeuksia koskeva sääntely ja ohjeet

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jäljempänä *potilaslaki*) 12 §:n mukaisesti terveydenhuollon ammattihenkilön tulee merkitä potilasasiakirjoihin potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset tiedot. Potilaslain 13 §:n mukaisesti potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä. Terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Sivullisella tarkoitetaan potilaslaissa muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä.

Potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen käyttöoikeuksista säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa potilasasiakirjoista (298/2009, jäljempänä *potilasasiakirja-asetus*). Potilasasiakirja-asetuksen 4 §:n mukaan potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat saavat käsitellä potilasasiakirjoja vain siinä laajuudessa kuin heidän työtehtävänsä ja vastuunsa sitä edellyttävät. Terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevien käyttöoikeudet potilasasiakirjoihin sisältyviin tietoihin tulee määritellä yksityiskohtaisesti.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 9 §:ssä säädetään sairaanhoitopiirin yhteisrekisteristä. Lain 9 §:n 5 momentin mukaisesti sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on vastattava yhteisen potilastietorekisterin edellyttämistä koordinoititehtävistä. Hallituksen esityksen pykäläkohtaisten perustelujen (HE 90/2010 vp s. 99) mukaan sairaanhoitopiiri vastaa alueellaan potilastietorekisterin toteutuksen ja käytön edellyttämistä koordinoititehtävistä. Sairanhoitopiirien alueilla eri kunnilla ja sairaanhoitopiireillä on tällä hetkellä käytössään useita eri potilastietojärjestelmiä, joiden toiminnallisuus ja tekniset ominaisuuden poikkeavat jossain määrin toisistaan. Tästä syystä yhteisen rekisterin alueella tarvittaisiin koordinaatiota eräissä sähköiseen tiedonhallintaan liittyvissä toiminnoissa, kuten esimerkiksi käyttövaltuuksien hallinnassa, jotta yhteisen rekisterin lainmukainen ja mahdollisimman sujuva käyttö voidaan turvata.

Myös sosiaali- ja terveysministeriön potilasasiakirjaoppaassa ohjeistetaan käyttöoikeuksista.¹ Sen mukaan terveydenhuollon toimintayksikössä tai sen lukuun työskentelevien käyttöoikeudet potilasasiakirjoihin on määriteltävä yksityiskohtaisesti. Oikeus käsitellä kunkin potilaan tietoja on vain hänen hoitoonsa tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvilla, ja heilläkin vain siinä laajuudessa kuin heidän työtehtävänsä ja vastuunsa sitä edellyttävät. Sähköisiltä potilastietojärjestelmiltä edellytetään käyttöoikeuksien hallintajärjestelmää, jonka avulla määritellään kunkin käyttäjän käyttöoikeudet potilastietoihin

¹ Potilasasiakirjojen laatiminen ja käsittely. Opas terveydenhuollolle. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2012.

hänen kulloistenkin tehtäviensä mukaisesti. Tämä kattaa käyttöoikeuksien hallinnan laajasti: käyttäjän tunnistamisen ja todentamisen, käyttöoikeuksien hallinnan sekä pääsynhallinnan. Käyttöoikeudet on määriteltävä hallintajärjestelmän avulla niin, että potilastietojen käyttöä voidaan toimintayksikössä valvoa ja seurata. Työtehtävien mukaisilla käyttöoikeuksilla rajataan sitä potilasjoukkoa, jonka tietoja käyttöoikeus koskee, sekä sitä potilasasiakirjojen ja potilastietojen joukkoa, johon henkilöllä on käyttöoikeus. Työtehtävät määräytyvät osin ammatillisen koulutuksen perusteella, mutta pääosin sen tehtävänkuvan ja -kentän perusteella, jossa työntekijä kulloinkin toimii potilastietoja käsitellessään.

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen käyttöoikeuksia koskeva sääntely

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä *asiakaslaki*) 14 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai muusta yksityisestä henkilöstä, ovat salassa pidettäviä. Salassa pidettävää asiakirjaa tai sen kopiota tai tulostetta siitä ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle eikä antaa sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi. Asiakslain 15 §:n mukaan sosiaalihuollon järjestäjä tai tuottaja taikka niiden palveluksessa oleva samoin kuin sosiaalihuollon luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan sosiaalihuollon tehtävissä toimiessaan tietoonsa saamaansa seikkaa, josta lailla on säädetty vai tiolovelvollisuus.

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015, jäljempänä *asiakasasiakirjalaki*) 23 §:ssa säädetään sähköisesti talletettujen asiakastietojen käyttöoikeuksista. Sen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisen henkilöstön käyttöoikeudet sähköisesti tallettuihin sosiaalihuollon asiakastietoihin on määriteltävä palvelutehtävittäin ja ottaen huomioon kunkin henkilön tehtävät. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaa määräykset niistä perusteista, joiden mukaisesti sosiaalihuollon palvelunantajan on määriteltävä käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on antanut määräyksen 1/2020 käyttöoikeuksien määrittelyn perusteista sosiaalihuollon asiakastietoihin.² Aiemmin on annettu vastaava määräys 1/2017.³ Määräystä sovelletaan sosiaalihuoltoa tai sosiaalipalveluja järjestäviin, tuottaviin tai toteuttaviin viranomaisiin sekä yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011) tarkoitettuihin palvelujen tuottajiin ja toteuttajiin.

Palvelunantajan on määriteltävä käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin kaikille niille työntekijöilleen, joiden työtehtävien hoitaminen edellyttää asiakastietojen käsittelyä. Käyttöoikeudet on määriteltävä kullekin työntekijälle siten, että hänellä on pääsy vain niihin asiakasasiakirjoihin, jotka ovat työtehtävien suorittamisessa välttämättömiä. Määräyksen mukaan käyttöoikeudet ja niiden hallinta tulee toteuttaa asiakastietoja kä-

² Määräys käyttöoikeuksien määrittelyn perusteista sosiaalihuollon asiakastietoihin. Määräys 1/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 29.1.2020. <https://thl.fi/documents/920442/2816495/THL+M%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ys+1-2020+K%C3%A4ytt%C3%B6oikeuksien+m%C3%A4%C3%A4rittelyn+perusteet+sosiaalihuollon+asiakastietoihin.pdf/d86c0311-fca3-23b5-3bd5-ffd779adf8d9?t=1606482668401>

³ Määräys käyttöoikeuksien määrittelyn perusteista sosiaalihuollon asiakastietoihin. Määräys 1/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 20.6.2017. https://thl.fi/documents/920442/2816495/THL_Maarays_1_2017_Kayttooikeuksien_maa-rittelyn_perusteet_sosiaalihuollon_asiakastietoihin.pdf/b5396cbd-ac96-4e58-806d-557390ac5458

sittelevään tietojärjestelmään. Käyttöoikeuksien määrittelyä varten kuvataan käyttäjärooleja, jotka perustuvat henkilöstön työtehtäviin. Käyttäjäroolien kuvauksen tulee pohjautua Koodistopalvelussa julkaistuihin luokituksiin sosiaalihuollon palvelutehtävistä - (THL:n määräys 1/2016) ja sosiaalipalveluista (2016)⁴.

Keskeiset ehdotukset

Käyttöoikeudet terveydenhuollossa

Terveydenhuollon käyttöoikeudet olisi annettava ammattihenkilön työtehtävän ja annettavan palvelun perusteella. Työtehtävien luokittelun pohjana on käytetty Valviran lailistettuja, nimikesuojattuja ja luvan saaneiden terveydenhuollon ammattinimikkeitä, ja ne on ryhmitelty tehtävien mukaisesti. Palveluiden luokittelun taustalla on THL:n sosiaali- ja terveystietojen luokitus, jota on muokattu käyttöoikeuksien tarpeisiin. Käyttöoikeuksien kohteena olevat tietokokonaisuudet on muodostettu useamman jäsenyyksen ja luokituksen perusteella, kuten asiakastietolaki, sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurissa⁵ kuvatut päätietoryhmät ja terveydenhuollon näkymäluokitus⁶. Pelkästään potilastietojen kirjaamisessa käytettävän näkymäluokituksen käyttämistä ei katsottu toimivaksi, vaan siihen perustuva asetus olisi rajoittanut liikaa järkevää toiminnan organisointia sekä voinut aiheuttaa vaaraa potilasturvallisuudelle. Tietojärjestelmissä on kuitenkin mahdollista hyödyntää näkymäluokitusta käyttöoikeuksien toteutuksessa.

Valmistelussa arvioitiin, etteivät olemassa olevat luokitukset sovellu sellaisenaan käytettäväksi, koska niitä ei ole laadittu käyttöoikeuksien hallinnan näkökulmasta eikä myöskään toteutettu tietojärjestelmiin. Luokituksia on kuitenkin hyödynnetty kehittämällä niitä asetuksen sisällön edellyttämällä tavalla.

Työtehtävät ja palvelut on jaoteltu niin, että niiden yhdistelmillä on mahdollista toteuttaa käyttöoikeuksien antaminen riittävän täsmällisesti siten, että kussakin työtehtävän ja palvelun yhdistelmässä on käytettävissä välttämättömät potilastiedot. Koska palveluihin hakeutuvien potilaiden tilanteet ovat hyvinkin erilaisia ja myös potilasturvallisuus on käyttöoikeuksien taustalla huomioitava, välttämättömyyden arvioinnissa on huomioitava millaiset tiedot saattavat kyseisessä palvelussa ja työtehtävässä olla välttämättömiä, vaikka ne välttämättömiä eivät kaikkien potilaiden kohdalla olisikaan.

Terveydenhuollon työtehtävät

Terveydenhuollon työtehtävät olisi jaoteltava seuraavasti:

- 1) laaja-alaiset hoidolliset työtehtävät;
- 2) rajatut hoidolliset työtehtävät;
- 3) hoidon tuen työtehtävät;

⁴ <https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=703&versionKey=2683>

⁵ Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojen kansallinen kokonaisarkkitehtuuri 2.1. THL 10/2019. <https://yhteistyotilat.fi/wiki08/display/THLSTAP>

⁶ AR/YDIN – Näkymät – luokitus THL:n koodistopalvelussa. <https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=226&versionKey=301>

- 4) lääkkeiden käytön arviointiin, toimittamiseen ja käytön opastukseen liittyvät työtehtävät sekä
 5) potilashallinnon tehtävät;

Laaja-alaiset hoidollisia työtehtäviä ovat potilaan oireiden, toimintakyvyn ja sairauksien hoidon tarpeen arviointi, tutkimus, toteaminen ja hoito sekä kuntoutus, terveydenhuollon ammattihenkilön antama konsultaatio sekä terveydenhuollon tehtävien mukaisten todistusten ja viranomaispäätösten antaminen. Toiminnan tavoitteena on kokonaisvaltaisesti potilaan terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ennaltaehkäiseminen, sairauksien toteaminen sekä sairauksiin liittyvän hoidon toteuttaminen, potilaan oireiden lievittäminen (palliativinen hoito) sekä kuntouttava toiminta. Työtehtävien turvallisesti toteuttamiseksi on tarpeen hyödyntää itsenäisesti laajasti potilaan asiakas- ja potilastietoja. Laaja-alaisia työtehtäviä toteuttavien ammattihenkilöt voivat olla esimerkiksi lääkäreitä, hammaslääkäreitä, terveydenhoitajia tai sairaanhoitajia.

Rajattuja hoidollisia työtehtäviä ovat potilaan terveydentilan tai terveysongelmaan liittyvät hoito-, kuntoutus-, tutkimus- ja selvitystehtävät tai muut potilaalle laaditun suunnitelman mukaiset toimenpiteet tai tehtävät. Työtehtävien turvallisesti toteuttamiseksi on tarpeen hyödyntää itsenäisesti rajatusti potilaan asiakas- ja potilastietoja. Rajattuja työtehtäviä voivat toteuttaa esimerkiksi suuhygienisti, laboratoriohoitaja, röntgenhoitaja, välinehoitajat, lähihoitaja sekä fysio-, ravitsemus-, toiminta-, puhe- ja psykoterapeutit.

Hoidon tuen työtehtäviä ovat potilaan ongelmien selvittämisen tai hoidon tukemiseksi toteutettavat työtehtävät, joiden turvallista toteuttamista varten on mahdollista toimittaa (tai antaa muulla tavoin pääsy) riittävä ja yksiselitteinen tietokokonaisuus ja jotka sisältävät potilastietojen käsittelyä vain kyseisen tietokokonaisuuden osalta **tai** joiden turvallinen toteuttaminen on mahdollista pääsääntöisesti ilman potilaan asiakas- ja potilastietoja. Mikäli työtehtävät edellyttävät laajempaa kuin omaa ammattiryhmää, erikoisalaa tai palvelua koskevien potilaan tietojen hyödyntämistä, tiedonsaannin arvonmääritys tapahtuu sellaisen toimihenkilön tai roolin toimesta, jolla on laajemmat hoidolliset työtehtävät tai tarvittavat tiedot, välitetään yhteistyössä sovittujen toimintaohjeiden mukaisesti. Hoidon tuen työtehtäviä voivat toteuttaa esimerkiksi sairaalamikrobiologi, sairaalaselubiologi, sairaalageneetikko, sairaalakemisti ja sairaalafyysikko sekä hammasteknikko, apuvälineteknikko, sairaaloiden verikeskusten työntekijät, naprapaatti, osteopaatti, kiropraktikko ja koulutettu hieroja.

Lääkkeiden käytön arviointiin, toimittamiseen ja käytön opastukseen liittyviä työtehtäviä ovat lääkkeiden toimittamiseen ja käytön neuvontaan ja opastamiseen liittyvät työtehtävät sisältäen myös asiakkaan lääkitystietojen ajantasaisuuden sekä asianmukaisuuden tarkastamisen. Työtehtäviä voivat toteuttaa esimerkiksi proviisori tai farmaseutti.

Potilashallinnon tehtäviä toteuttavat esimerkiksi sihteeri, ajanvaraajat sekä puhelinvaihdetta ja laskutusta hoitavat henkilöt. Työtehtäviä ovat palveluprosessiin, yksittäiseen palvelutapahtumaan, palvelukäyntiin tai palvelukokonaisuuteen tai sen hallintaan liittyvät tehtävät, kuten neuvonta, palveluihin ohjaus, palveluiden varaus, laskutus ja muistutuspalvelu.

Terveydenhuollon palvelut

Asiakastietolain 15 §:n mukaisesti annettava palvelu on yksi käyttöoikeuksien perusteista. Terveydenhuoltolain (1202/2013) 7 a §:ssä säädetään terveydenhuollon palveluvalikoimasta, ja sen mukaisesti terveydenhuollon palveluvalikoimaan kuuluvat lääketieteellisesti ja hammaslääketieteellisesti perusteltu sairauksien ennaltaehkäisy, sairauden toteamiseksi tehtävät tutkimukset sekä taudinmääritys, hoito ja kuntoutus. Terveydenhuoltolain 13 -17 §:ssä säädetään terveydenhuollon palveluista ja 24-29 §:ssä sairaanhoidon palveluista. Lisäksi 40 §:ssä säädetään ensihoitopalvelusta.

Yksityisen terveydenhuollon osalta lain yksityisestä terveydenhuollosta (152/1990) 2 §:ssä määritellään terveydenhuollon palveluiksi

- laboratoriotointa
- radiologinen toiminta ja siihen verrattavat kuvantamis- ja tutkimusmenetelmät
- muut terveydentilan tai sairauden toteamiseksi taikka hoidon määrittelyä varten tehtävät tutkimukset ja toimenpiteet
- fysioterapeuttinen toiminta ja muut suorituskykyä parantavat ja ylläpitävät toimenpiteet ja terapiat
- työterveyshuolto
- lääkäri- ja hammaslääkäripalvelut sekä muu terveyden ja sairaanhoito sekä niihin rinnastettavat palvelut
- hieronta sekä
- sairaankuljetuspalvelut.

Terveydenhuollon palveluista säädetään lainsäädännössä, mutta palveluista ei kuvattuna käyttöoikeuksien hallinnointiin soveltuvaa palveluiden luokitusta.

Tämän asetuksen mukaisessa käyttöoikeuksien toimeenpanossa terveydenhuollossa annettavat palvelut puolestaan olisi jaoteltava seuraavasti:

- 1) yleinen terveydenhuollon vastaanottopalvelu
- 2) sairaalapalvelut
- 3) suun terveydenhuollon palvelut
- 4) diagnostiset sekä hoidolliset tutkimus- ja toimenpidepalvelut (kuvantaminen, laboratorio, silmätutkimukset)
- 5) toimintakyvyn, kuntoutuksen ja terapia-alan palvelut
- 6) kotisairaanhoito ja kotihoito
- 7) päihde- ja mielenterveyspalvelut
- 8) hätä-, ensiapu- ja päivystyspalvelut
- 9) neuvolapalvelut
- 10) seulonta- ja rokotuspalvelut
- 11) sosiaalihuollossa annettavat terveydenhuollon palvelut
- 12) toiminnan tukipalvelut sekä
- 13) sairaalan apteekkipalvelut.

Terveydenhuollon vastaanottopalvelu sisältää eri ammattiryhmien antaman itsenäisen terveydenhuollon vastaanottopalvelun ja poliklinikkapalvelut, jotka eivät kuulu muihin jäljempänä mainittaviin erikoistuneempiin palveluihin. Vastaanottopalvelut sisältävät perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon sekä niihin liittyvät kotona annettavat terveydenhuollon palvelut, neuvolapalvelut sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon.

Sairaalapalvelu sisältää sairaalan vuodeosastolla tai kotisairaalassa annettavat palvelut perusterveydenhuollossa, sosiaalihuollon yksikössä tai erikoissairaanhoidossa.

Suun terveydenhuollon palvelut sisältävät suun ja hampaiston terveydenhuoltoon kuuluvat palvelut.

Diagnostiset sekä hoidolliset tutkimus- ja toimenpidepalvelut (kuvantaminen, laboratorio, silmätutkimukset) sisältävät potilaan ongelmien selvittämiseksi tarvittavat tutkimus- ja selvityspalvelut ilman varsinaista hoitosuhdetta ja kokonaisvaltaista hoitovastuuta.

Toimintakyvyn ja kuntoutuksen palvelut sekä terapiapalvelut sisältävät asiakkaan tai potilaan toimintakykyä, itsenäistä selviytymistä ja hyvinvointia tai jotakin näistä toiminnoista edistävät tai ylläpitävät palvelut.

Kotisairaanhoito ja kotihoito on palvelua, johon kuuluu potilaan kotona tapahtuvat sairaanhoitajan suorittamat lääkärin määräämät tai muut sairaanhoidolliset toimet, esimerkiksi näytteidenotto, lääkkeiden jako ja valvonta ja asiakkaan voinnin seuraaminen.

Päihde- ja mielenterveyspalvelut sisältävät mielenterveyteen, mielenterveyshäiriöiden ehkäisyyn ja hoitoon ja päihdehuoltoon liittyvät palvelut.

Hätä-, ensiapu- ja päivystyspalvelut sisältävät äkillisen henkeä, terveyttä tai hyvinvointia vakavasti uhkaavan tilanteen vaatiman asiantuntija-avun saamiseksi järjestetyn, usein ympärivuorokautisen palvelun.

Seulonta- ja rokotuspalvelut ovat palvelua, jonka tavoitteena on asiakkaan tai potilaan terveysongelmien ennaltaehkäisy ja sairauksien varhainen tunnistaminen seulontojen avulla. Palvelut kohdistetaan väestötasoisesti esimerkiksi ikäryhmittäin seulontapalveluissa. Myös rokotuspalvelua kohdistetaan laajoille väestön joukoille, esimerkiksi influenssa- ja koronarokotukset.

Sosiaalihuollossa annettavia terveydenhuollon palveluita ovat terveydenhuollon palveluita, joita annetaan sosiaalihuollon palveluyksiköissä.

Toiminnan tukipalveluita terveydenhuollossa ovat muut kuin terveydenhuollon palveluiden antamiseen liittyvät toimet terveydenhuollon yksikössä, esimerkiksi laskutus, keskitetty ajanvaraus, ruokahuolto ja sairaalahuolto. ICT-tekniikan henkilöstön ja arkistotoimen tehtävät ovat sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä tehtäviä, joten ne eivät sisälly tähän toiminnan tukipalveluiden määritelmään.

Terveydenhuollon tietokokonaisuudet

Terveydenhuollon tietokokonaisuuksia, joihin käyttöoikeudet voivat kohdentua, ovat

- potilaan henkilö- ja perustiedot
- hoitotahto ja elinluovutustahto
- ajanvaraus- ja käyntitiedot
- pyynnöt, lähetteet, palvelua koskevat tilaukset ja vastaavat

- terveys- ja hoitosuunnitelma
- erikoisala- ja palvelukohtaiset hoitosuunnitelmat
- tiettyä ammattiryhmää, erikoisalaa ja palvelua koskevat potilastiedot
- potilasyhteenvedon keskeiset terveystiedot: riskitiedot, diagnoosit, toimintakykyyn liittyvät tiedot, laboratoriotulokset, kuvantamistutkimusten tiedot, toimenpidetiedot, mittaukset, rokotukset ja lääkitystiedot

Lisäksi potilastiedot voidaan jäsentää seuraaviin tietokokonaisuuksiin:

- sosiaalihuollon asiakasrekisteriin sisältyvät potilastiedot
- laskutusperusteena käytettävät potilastiedot
- asiakirjamuodossa olevat potilastiedot

Käyttöoikeudet työtehtävittäin ja palveluittain

Laaja-alaisessa hoidollisessa työtehtävissä ammattihenkilöillä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä olisi lähtökohtaisesti käyttöoikeus kaikkiin välttämättömiin potilastietoihin kaikissa niissä palveluissa, joissa laaja-alaisia työtehtäviä toteutetaan.

Laaja-alaisia työtehtäviä voi olla kaikissa palveluissa paitsi diagnostisissa sekä hoidollisissa tutkimus- ja toimenpidepalveluissa (kuvantaminen, laboratorio, silmätutkimukset), ennaltaehkäisevissä palveluissa (seulonnat ja rokotukset), sosiaalihuollossa annettavissa terveydenhuollon palveluissa sekä toiminnan tukipalveluissa. Laaja-alaisessa hoidollisessa työtehtävissä vastaava käyttöoikeus olisi myös sosiaalihuollon asiakastietoihin tietosuojasetuksen mukaisen nimenomaisen suostumuksen määrittämässä laajuudessa.

Laaja-alaisissa tehtävissä on kyse potilaan kokonaisvaltaisesta hoidosta, hoitoon liittyvistä tutkimuksista sekä hoidon tarpeen arvioinnista eri terveystietopalveluissa, on perusteltua, että ammattihenkilöillä on lähtökohtaisesti oikeus kaikkeen potilastietoon sekä potilaan antaman suostumuksen puitteissa myös sosiaalihuollon asiakastietoihin. Potilaiden terveysongelmat ovat hyvin erilaisia, eikä etukäteen ole mahdollista käyttöoikeuksin määrittää mikä tieto missäkin tilanteessa on välttämätöntä, vaan kaikki asiakas- ja potilastiedot saattavat olla laadukkaiden terveyden- ja sairaanhoidon palveluiden toteuttamiseksi välttämättömiä riippuen potilaan tilanteesta.

Rajatussa hoidollisessa työtehtävissä terveydenhuollon vastaanottopalvelussa, sairaalalpalvelussa, suun terveydenhuollon palveluissa, kotisairaanhoidossa ja kotihoidossa, päihde- ja mielenterveyspalveluissa, hätä-, ensiapu- ja päivystyspalveluissa sekä sosiaalihuollossa annettavissa terveydenhuollon palveluissa ammattihenkilöllä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä olisi käyttöoikeus seuraaviin tietoihin:

- potilaan henkilö- ja perustiedot sekä hoitotahto ja elinluovutustahto;
- omaa tehtävää koskevat pyynnöt, lähetteet sekä palvelua koskevat tilaukset tai vastaavat;
- terveys- ja hoitosuunnitelma ja ammattiryhmää, erikoisalaa tai antamaansa palvelua koskevat erikoisala- tai palvelukohtaiset hoitosuunnitelmat;
- ajanvaraus- ja käyntitiedot;
- omaa ammattiryhmää, erikoisalaa tai palvelua koskevat potilastiedot (esim. näkymäperusteinen);

- antamaansa palveluun liittyvät potilastiedot sosiaalihuollon potilasrekisterissä asiakkaan suostumuksen perusteella; sekä
- potilasyhteenveto sisältäen keskeiset terveystiedot (diagnoosit, riskitiedot, lääkitys, kuvantaminen, laboratoriotulokset, toimenpiteet, rokotukset, mittaukset, toimintakyky).

Rajatussa hoidollisessa työtehtävässä diagnostisissa sekä hoidollisissa tutkimus- ja toimenpidepalveluissa (kuvantaminen, laboratorio, silmätutkimukset) ammattihenkilöllä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä olisi käyttöoikeus seuraaviin tietoihin:

- potilaan henkilö- ja perustiedot sekä hoitotahto ja elinluovutustahto;
- omaa tehtävää koskevat pyynnöt, lähetteet sekä palvelua koskevat tilaukset tai vastaavat;
- terveys- ja hoitosuunnitelma ja ammattiryhmää, erikoisalaa tai antamaansa palvelua koskevat erikoisala- tai palvelukohtaiset hoitosuunnitelmat;
- oman ja muiden organisaatioiden kyseistä palvelua koskevat ajanvaraus- ja käyntitiedot;
- kriittiset riskitiedot siltä osin kuin työtehtävässä välttämätöntä; sekä
- omaa ammattiryhmää, erikoisalaa tai palvelua koskevat potilastiedot.

Rajatussa hoidollisessa työtehtävässä toimintakyvyn, kuntoutuksen ja terapia-alan palveluissa ammattihenkilöllä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä olisi käyttöoikeus seuraaviin tietoihin:

- potilaan henkilö- ja perustiedot, hoitotahto ja elinluovutustahto,
- omaa tehtävää koskevat pyynnöt, lähetteet sekä palvelua koskevat tilaukset tai vastaavat,
- terveys- ja hoitosuunnitelma ja ammattiryhmää, erikoisalaa tai antamaansa palvelua koskevat erikoisala- tai palvelukohtaiset hoitosuunnitelmat,
- ajanvaraus- ja käyntitiedot,
- kriittiset riskitiedot, diagnoosit ja toimintakykyyn liittyvät tiedot siltä osin kuin työtehtävässä välttämätöntä sekä
- omaa ammattiryhmää, erikoisalaa tai palvelua koskevat potilastiedot.

Rajatussa hoidollisessa työtehtävässä seulonta- ja rokotuspalveluissa ammattihenkilöllä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä olisi käyttöoikeus seuraaviin tietoihin:

- potilaan henkilö- ja perustiedot, hoitotahto ja elinluovutustahto,
- omaa tehtävää koskevat ajanvaraustiedot, pyynnöt, lähetteet, palvelua koskevat tilaukset tai vastaavat;
- seulontapalveluissa kyseiseen seulontaan liittyvät tiedot; sekä
- rokotuspalveluissa riskitietojen osalta allergiset reaktiot sekä aiemmat rokotukset.

Hoidon tuen työtehtävässä kaikissa muissa terveydenhuollon palveluissa paitsi neuvola- palveluissa, seulonta- ja rokotuspalveluissa, sosiaalihuollossa annettavissa terveydenhuollon palveluissa ja apteekkipalveluissa ammattihenkilöllä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä olisi käyttöoikeus seuraaviin tietoihin:

- potilaan henkilö- ja perustiedot;
- omaa tehtävää koskevat ajanvaraukset, pyynnöt, läheteet sekä palvelua koskevat tilaukset tai vastaavat; sekä
- omaa ammattiryhmää, erikoisalaa tai palvelua koskevat potilastiedot.

Lääkkeiden käytön arviointiin, ~~toimittamiseen~~ ja käytön opastukseen liittyvissä työtehtävissä terveydenhuollon vastaanottopalveluissa, sairaalapalveluissa, kotihoidossa ja kotisairaanhoidossa, päihde- ja mielenterveyspalveluissa sekä hätä-, ensiapu- ja päivystyspalveluissa ammattihenkilöillä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä olisi käyttöoikeus seuraaviin tietoihin:

- potilaan henkilö- ja perustiedot;
- lääkitystiedot;
- diagnoosit;
- riskitiedot; sekä
- laboratoriotulokset ja fysiologiset mittaukset.

Lääkkeiden käytön arviointiin, toimittamiseen ja käytön opastukseen liittyvissä työtehtävissä sairaalan apteekkipalveluissa ammattihenkilöillä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä on käyttöoikeus enintään seuraaviin tietoihin:

- potilaan henkilö- ja perustiedot; sekä
- lääkitystiedot.

Potilashallinnon tehtävässä ja toiminnan tukipalveluissa ammattihenkilöillä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä olisi käyttöoikeus enintään seuraaviin tietoihin:

- potilaan henkilö- ja perustiedot, hoitotahto ja elinluovutustahto,
- oman organisaation ajanvaraus- ja käyntitiedot,
- oman organisaation pyynnöt, läheteet, palvelua koskevat tilaukset tai vastaavat,
- laskutukseen liittyvissä tehtävissä laskutusperusteina käytettävät oman organisaation potilastiedot sekä
- muissa potilashallinnon tehtävissä tehtävän edellyttämät oman organisaation potilastiedot.

Käyttöoikeudet sosiaalihuollossa

Sosiaalihuollossa käyttöoikeuksien perusteita on jo aiemmin yhtenäistetty asiakasasiakirjalain ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen antaman määräyksen⁷ mukaisesti. Asiakastietolain (/) mukaisesti käyttöoikeuksien on perustettava asiakastietoja käsittelevän henkilön työtehtävään ja annettavaan palveluun. Palveluiden luokittelussa hyödynnetään säädöksiin perustuvia Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen luokituksia palvelutehtävistä ja sosiaalipalveluista. Käyttöoikeuksien määrittelyssä on lisäksi hyödynnetty palveluprosesseja koskevaa luokitusta.⁸ Palveluprosesseja ovat asian vireilletulokäsittely, palvelutarpeen arviointi, asiakkuuden suunnittelu, palvelun järjestäminen sekä

⁷ Määräys 1/2016 sosiaalihuollon palvelutehtävien luokittelusta <https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/maaraykset-ja-maarittelyt/maaraykset>

⁸ <https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=2663&version-Key=2983>

palvelun toteutus. Käyttöoikeuksien määrittely on edellisten lisäksi perustunut sosiaali-
huollon asiakasasiakirjojen luokitteluun.

Käyttöoikeuksien määrittely on sidottu henkilöstön työtehtäviin edellä esitettyjen kan-
sallisesti käytettävien luokitusten avulla siten, että näiden luokitusten avulla on kuvattu
käyttäjärooleja, joihin käyttöoikeudet liitetään. Näin on mahdollista toteuttaa käyttöoi-
keuksien antaminen riittävän täsmällisesti siten, että kussakin työtehtävässä on käytettä-
vissä kyseisen palvelun antamisessa välttämättömät asiakastiedot. Esitettävässä asetuk-
sessa hyödynnetään jo käytössä olevia periaatteita käyttöoikeuksien määrittelylle.

Työtehtävät

Sosiaalihuollon työtehtävät jaotellaan asetuksessa sen mukaan, minkä verran eri tehtä-
viin sisältyy kokonaisvaltaista vastuuta asiakkaan sosiaalihuollon kokonaisuudesta.
Työtehtävien jaottelussa tunnistetaan palveluiden järjestämiseen ja toteuttamiseen liitty-
viä työtehtäviä eri laajuuksissa sekä näiden tueksi tarvittavat tukitehtävät. Työtehtävissä
erotetaan julkisen sosiaalihuollon työtehtävät yksityisestä sosiaalihuollosta, jossa palve-
luiden antaminen perustuu asiakkaan ja palvelunantajan väliseen sopimukseen.

Työtehtäviä olisivat julkisessa sosiaalihuollossa

- laajan asiakasvastuun työtehtävät
- sosiaalipalveluiden järjestämiseen liittyvät tehtävät
- lastenvalvojan tehtävät
- sosiaalipalveluiden toteutukseen liittyvät tehtävät sekä
- sosiaalihuollon hallinnolliset tehtävät.

Yksityisessä, palveluntuottajan ja asiakkaan väliseen sopimukseen perustuvassa sosiaa-
lihuollossa työtehtävät jaoteltaisiin laajan asiakasvastuun työtehtäviin ja sosiaalipalve-
lun toteutuksen työtehtäviin.

Laajan asiakasvastuun työtehtävillä tarkoitetaan sellaisia sosiaalihuollon viranhaltijoi-
den työtehtäviä, joihin kuuluu asiakkaalle annettavien palvelujen kokonaisuuden arvi-
ointi, suunnittelu ja seuranta. Työtehtäviin sisältyy laaja vastuu siitä, että asiakkaalle an-
nettavat sosiaalipalvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden ja ne
koordinoidaan tarvittaessa yhteen myös asiakkaan saamien terveyspalvelujen kanssa.
Tällaisia työtehtäviä ovat sosiaalipäivystys, palvelutarpeen arviointi, asiakkuuden suun-
nittelu, omatyöntekijän tehtävät sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtä-
vät.

Sosiaalipalveluiden järjestämisen työtehtävillä julkisessa sosiaalihuollossa tarkoitetaan
sosiaalityöntekijälle, sosiaaliohjaajalle tai muulle viranhaltijalle kuuluvia tehtäviä, joissa
tehdään asiakasta koskevia palvelupäätöksiä, koordinoidaan asiakkaan palveluita, sovi-
taan palveluntuottajan kanssa sosiaalipalvelujen tuottamisesta ja seurataan ja arvioidaan
palvelujen toteutusta. Työtehtäviin ei kuulu kokonaisvastuuta asiakkaan sosiaalipalve-
lujen kokonaisuudesta, mutta niihin sisältyy vastuu päätöksenteosta esimerkiksi yhden
palvelutehtävän sisällä.

Lastenvalvojan työtehtävät liittyisivät isyyden ja äitiyden selvittämiseen, lapsen elatukseen, huollon ja tapaamisoikeuden turvaamiseen sekä tapaamisten valvontaan. Lastenvalvojan tehtävänä on ottaa vastaan ja vahvistaa lapsen isyyteen tai äitiyteen liittyvät tunnustamisasiakirjat ja tarvittaessa selvittää lapsen isyys tai äitiys. Hän avustaa lapsen vanhempia tätä koskevien sopimusten tekemisessä ja vahvistaa ne sekä valvoo lapsen edun toteutumista niissä. Tämä edellyttää riittäviä tietoja lapsen ja hänen vanhempiensa sosiaalihuollon asiakkuudesta ja saamista palveluista.

Sosiaalipalveluiden toteutukseen liittyvillä tehtävillä tarkoitetaan julkisessa sosiaalihuollossa joko julkisen tai yksityisen palveluntuottajan toimintaa, jossa asiakkaalle myönnetty sosiaalipalvelu toteutetaan palvelupäätöksen perusteella ja asiakkaalle mahdollisesti laaditun asiakassuunnitelman mukaisesti. Palveluntuottajana voi olla julkisen palvelunantajan palveluyksikkö tai yksityinen palveluntuottaja.

Yksityisessä, palveluntuottajan ja asiakkaan väliseen sopimukseen perustuvassa sosiaalihuollossa laajan asiakasvastuun työtehtäviin kuuluisi palveluntuottamisesta sopiminen asiakkaan kanssa, palveluiden suunnittelu sekä toteutuksen seuranta. Sosiaalipalvelun toteutuksen työtehtäviin kuuluu tietyn sosiaalipalvelun toteuttaminen käytännössä.

Sosiaalihuollossa hallinnollisia työtehtäviä olisivat ajanvarauksiin, asiakasmaksuihin sekä asiakastietojen hallintaan liittyvät tehtävät.

Sosiaalihuollon palvelutehtävät ja sosiaalipalvelut

Käyttöoikeuksia koskevassa asetuksessa sosiaalihuollon palvelut jaotellaan sosiaalihuollon palvelutehtäviin ja niissä annettaviin sosiaalipalveluihin. Palvelutehtävällä tarkoitetaan tietyille asiakasryhmälle suunnattujen sosiaalipalvelujen kokonaisuutta, ja kuhunkin palvelutehtävään sisältyy joukko erilaisia sosiaalipalveluita. Palvelutehtävistä säädetään sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaisissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on antanut asiakasasiakirjalain 22 §:n määräyksenantovaltuuden perusteella määräyksen sosiaalihuollon palvelutehtävistä. Palvelutehtäviä ovat määräyksen mukaan lapsiperheiden palvelut, työikäisten palvelut, iäkkäiden palvelut, vammaispalvelut, lastensuojelu, päihdehuolto sekä perheoikeudelliset palvelut. Palvelutehtävät kuvataan luokituksessa Sosiaalihuolto- Palvelutehtävä.⁹

Sosiaalihuollon palvelutehtävät on luokiteltu siten, että osa niistä sisältää peruspalveluja, joita annetaan pääsääntöisesti sosiaalihuoltolain nojalla. Näitä palvelutehtäviä ovat lapsiperheiden palvelut, työikäisten palvelut ja iäkkäiden palvelut. Sosiaalihuollon erityispalveluista säädetään esimerkiksi lastensuojelulaissa, vammaispalvelulaissa ja päihdehuoltolaissa. Erityispalveluina annettavat sosiaalipalvelut sisältyvät lastensuojelun, vammaispalvelujen sekä päihdehuollon palvelutehtäviin. Perheoikeudellisiin palveluihin sisältyy useissa eri säädöksissä säädettyjä sosiaalipalveluita, joista osa kuuluu lastenvalvojan tehtäviin.

Sosiaalipalveluista säädetään sosiaalihuoltolaissa ja sosiaalihuollon erityislainsäädännössä. Sosiaalipalvelut luokitellaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen luokituksessa

⁹ <https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=704&version-Key=2563>

Sosiaalihuolto - Sosiaalipalvelut.¹⁰ Luokitus sisältää 48 sosiaalipalvelua, joita ovat esimerkiksi sosiaalityö, sosiaaliohjaus, adoptioneuvonta, omaishoidon tuki, toimeentulotukipalvelu, turvakotipalvelu, perheasioiden sovittelu, kotihoito ja kotipalvelu.

Tietokokonaisuudet

Sosiaalihuollon tietokokonaisuudet, joita asetuksessa säädettävät käyttöoikeudet koskevat, muodostuvat asiakasasiakirjoina tallennetuista sosiaalihuollon asiakastiedoista. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjat liitetään palvelutehtäviin, palveluprosesseihin ja sosiaalipalveluihin koodimuotoisilla metatiedoilla, jolloin myös käyttöoikeudet voidaan sitoa näihin asiakirjojen kuvailutietoihin. Käyttöoikeudet voidaan tarvittaessa liittää myös tiettyihin asiakirjatyyppeihin, koska kaikki asiakirjat luokitellaan asiakirjatyypeittäin¹¹ asiakastietojärjestelmissä ja valtakunnallisessa Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistossa. Kaikki käyttöoikeuksien määrittelyssä hyödynnettävät luokitukset on julkaistu kansallisella koodistopalvelimella¹².

Käyttöoikeudet työtehtävittäin ja palveluittain

Sosiaalihuollossa käyttöoikeuksien määrittely perustuu siihen, että erityispalveluissa syntyviin asiakastietoihin on käyttöoikeudet pääsääntöisesti vain niiden järjestämiseen ja tuottamiseen osallistuvilla työntekijöillä sekä niillä työntekijöillä, joilla on vastuu asiakkaansa saaman sosiaalihuollon kokonaisuuden suunnittelusta ja seurannasta. Peruspalvelujen asiakastietoihin sen sijaan on oikeus niiden järjestämisestä vastuussa olevilla työntekijöillä riippumatta siitä, mihin palvelutehtävään työtehtävät liittyvät.

Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennetaan jokaisesta sosiaalihuollon asiakkaasta asiakkuusasiakirja, joka sisältää asiakkaan perustiedot, sosiaalihuollon asiakkuuden alkamista ja päättymistä koskevat tiedot sekä tiedon siitä, missä palvelutehtävissä asiakasta tuetaan, missä palvelunjärjestäjän palveluyksiköissä asiakkaan asioita käsitellään ja missä palvelutuottajien palveluyksiköissä sosiaalipalveluja toteutetaan. Asiakkaan perustietoja ovat väestötietojärjestelmästä saatavien tietojen lisäksi esimerkiksi ajantasaiset yhteystiedot, kuten puhelinnumero sekä yhteydenoton kannalta paras osoite. Asiakkuusasiakirjan sisältö palvelee asiakastyötä tekeviä ammattihenkilöitä, joiden tulee saada yhteys muihin asiakkaan kanssa työskenteleviin.

Sosiaalihuollossa laajan asiakasvastuun työtehtävissä kaikissa sosiaalipalveluissa sosiaalipäivystyksessä, palvelutarpeen arvioinnissa, asiakkuuden suunnittelussa ja omatyöntekijän tehtävissä olisi käyttöoikeus asiakkuusasiakirjaan sekä kaikkiin palvelutehtäviin kuuluviin asiakastietoihin lukuun ottamatta perheasioiden sovittelun ja turvakotipalvelun toteutusten asiakastietoja sekä merkintöjä terapeutisesta työskentelystä tai asiakkaalle tehdystä tutkimuksesta. Asiakkuusasiakirjasta ilmenevät asiakkaan perustiedot sekä asiakkuudet eri palvelutehtävissä, joten sen avulla on saatavilla tiedot esimerkiksi erillisen lausunnon pyytämistä varten. Perheasioiden sovittelu on avioliittolain (234/1929) 5 luvun mukaista toimintaa. 23 a §:n sovittelijan salassapitovelvollisuuteen

¹⁰ <https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=703&version-Key=2683>

¹¹ <https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=2363&version-Key=3183>

¹² <https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/classification-list-page.xhtml>

sovelletaan asiakaslain 15 §:n ja 29 §:n 1 momentin sääntelyä. Sovittelijaan ei kuitenkaan sovelleta 20 §:n tietojenantovelvollisuutta. Tästä johtuen on perusteltua, ettei perheasioiden sovittelun asiakastietoihin ole muissa palveluissa käyttöoikeutta.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävissä olisi käyttöoikeus asiakkuusasiakirjaan sekä kaikkiin palvelutehtäviin kuuluviin asiakastietoihin lukuun ottamatta perheasioiden sovittelun toteutuksen asiakastietoja sekä merkintöjä terapeuttisesta työskentelystä tai asiakkaalle tehdystä tutkimuksesta. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä olisi siten oikeus turvakotipalvelun toteutuksen asiakastietoihin. Turvakotipalvelun toteutuksessa on kuitenkin mahdollista kirjata terapeuttisen työskentelyn merkintöjä esimerkiksi luottamuksellisista, terapeuttisluonteisista keskusteluista asiakkaan kanssa.

Julkisessa sosiaalihuollossa sosiaalipalvelun järjestämisen tehtävissä sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen palveluissa on käyttöoikeus asiakkuusasiakirjaan sekä lapsiperheiden, työikäisten ja iäkkäiden palvelutehtävien asiakastietoihin. Vammaispalvelujen palvelutehtävissä on lisäksi käyttöoikeus vammaispalvelun palvelutehtävän asiakastietoihin. Lastensuojelun palvelutehtävissä on lisäksi käyttöoikeus lastensuojelun palvelutehtävän asiakastietoihin. Päihdehuollon palvelutehtävissä on lisäksi käyttöoikeus päihdehuollon palvelutehtävän asiakastietoihin. Peruspalveluiden palvelutehtävien asiakastietoihin olisi siten käyttöoikeus kaikissa palvelutehtävissä, ja erityispalveluiden palvelutehtävissä olisi käyttöoikeus lisäksi kunkin palvelutehtävän omiin asiakastietoihin. Sosiaalipalveluiden järjestämisen tehtävissä käyttöoikeutta ei kuitenkaan olisi turvakotipalvelun toteutuksen asiakastietoihin eikä merkintöihin terapeuttisesta työskentelystä tai asiakkaalle tehdystä tutkimuksesta.

Lastenvalvojan tehtävissä perheoikeudellisten palvelujen palvelutehtävissä on käyttöoikeus asiakkuusasiakirjaan sekä perheoikeudellisten palvelujen, lapsiperheiden palvelujen ja työikäisten palvelujen palvelutehtävien asiakastietoihin. Käyttöoikeutta ei kuitenkaan ole perheasioiden sovittelun ja turvakotipalvelun toteutusten asiakastietoihin eikä asiakirjoihin koskien merkintöjä terapeuttisesta työskentelystä ja asiakkaalle tehdystä tutkimuksesta.

Julkisessa sosiaalihuollossa sosiaalipalvelun toteutuksen palveluissa käyttöoikeus olisi asiakkaan perustietoihin sekä annettavan sosiaalipalvelun toteutuksessa syntyviin asiakastietoihin sekä kyseistä palvelua koskeviin päätöksiin, asiakassuunnitelmiin ja palvelutarpeen arvioinnin asiakirjoihin siinä palvelutehtävissä tai palvelutehtävissä, johon työtehtävät kohdistuvat. Palveluntuottaja on tiiviissä yhteydessä asiakkaaseen ja palvelun toteuttaminen edellyttää asiakkaan perustietojen käsittelyä. Tieto siitä, missä eri palvelutehtävissä asiakasta tuetaan, ei kuitenkaan ole yksittäistä sosiaalipalvelua toteuttavalle toimijalle yleensä välttämätön, joten palvelun toteutuksessa käyttöoikeus rajataan asiakkuusasiakirjassa vain asiakkaan perustietoihin.

Omaishoidon tuen, toimeentulotukipalvelun, asiakkaan raha-asioden hoitamisen, sosiaalisen luototuksen ja turvakotipalvelun toteutuksessa on käyttöoikeus 1 momentissa mainitun lisäksi toteutettavaa sosiaalipalvelua koskeviin asiakastietoihin kaikissa palvelutehtävissä.

Adoptioevonnan toteutuksessa käyttöoikeus olisi 1 momentissa mainitun lisäksi lapsiperheiden palvelujen, lastensuojelun ja työikäisten palvelujen asiakastietoihin lukuun ottamatta niissä laadittuja merkintöjä terapeuttisesta työskentelystä ja asiakkaalle tehdystä tutkimuksesta sekä turvakotipalvelun toteutuksessa syntyviä asiakastietoja.

Perheasioiden sovittelun toteutuksessa käyttöoikeus olisi ainoastaan perheasioiden sovittelun asiakastietoihin.

Yksityisessä sosiaalihuollossa laajan asiakasvastuun tehtävissä olisi käyttöoikeus palveluntarjoajan oman rekisterin asiakkuusasiakirjaan, sopimusasiakirjaan ja asiakassuunnitelmaan sekä niitä sosiaalipalveluja koskeviin asiakastietoihin, joita palveluntuottaja tarjoaa.

Yksityisen sosiaalihuollon antamissa sosiaalipalveluissa on käyttöoikeus oman rekisterinsä asiakkuusasiakirjaan, sopimusasiakirjaan ja antamaansa sosiaalipalveluun liittyvään asiakassuunnitelmaan sekä antamaansa sosiaalipalvelua koskeviin asiakastietoihin.

Sosiaalihuollon hallinnollisissa tehtävissä kaikissa palvelutehtävissä on käyttöoikeus välttämättä tarvittaviin asiakastietoihin pois lukien turvakotipalvelun toteutuksen asiakastiedot sekä asiakirjat koskien merkintöjä terapeuttisesta työskentelystä ja asiakkaalle tehdystä tutkimuksesta.

Sosiaalihuollon työtehtävissä olisi käyttöoikeus asiakastietolain 20-21 §:n tai potilaslain 13 §:n mukaisen suostumuksen perusteella saatuihin potilastietoihin sosiaalipalvelun toteutuksen sekä laajan asiakasvastuun tehtävissä.

Sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävissä palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen, kotihoidon, kotipalvelun, laitospalvelun, sosiaalisen kuntoutuksen ja ammatillisen perhehoidon palveluissa olisi käyttöoikeus hoitosuunnitelmiin, ajanvaraus- ja käytintietoihin sekä seuraaviin keskeisiin terveystietoihin: diagnoosit, riskitiedot, toimintakykytiedot, toimenpidetiedot, mittaukset, lääkitystiedot ja rokotukset.

Laajan asiakasvastuun tehtävissä olisi lisäksi käyttöoikeus terveys- ja hoitosuunnitelmaan.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon muissa työtehtävissä

Sosiaali- ja terveydenhuollolle yhteisiä muita työtehtäviä ovat opiskelijan tehtävät, ICT-tekniikan henkilöstön työtehtävät ja arkistotoimen työtehtävät.

Sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoille voidaan harjoittelujaksoilla antaa työtehtävää ja palvelua vastaavat käyttövaltuudet heidän toimiessaan sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön ohjauksessa. Opiskelijan rooli on oltava selkeä käyttövaltuutuksessa.

Teknisen ICT-henkilöstön työtehtävissä pääkäyttäjillä ja tietojärjestelmäasiantuntijoilla on oikeus palveluntarjoajan oman asiakas- ja potilasrekisterin tietoihin. Tietoja saisi käsi-

tellä ainoastaan siinä laajuudessa, kuin on välttämätöntä selvitettävänä olevan virhetilanteen kannalta. ICT-henkilöstö saisi käsitellä myös valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluissa ainoastaan palvelunantajan omia asiakirjoja.

Arkistotoimen tehtävissä käyttöoikeus olisi palvelunantajan oman asiakas- ja potilasrekisterin tietoihin eli kaikkiin arkistonmuodostajan vastuulla oleviin, asiakirjamuodossa oleviin asiakas- ja potilastietoihin. Asiakas- ja potilastietojen käsittelyn tarve liittyy asiakirjojen hallintaan eikä asiakastietojen sisällön tuottamiseen, mutta työtehtävien hoitaminen kuitenkin edellyttää pääsyä asiakirjoihin.

Käyttöoikeuksien toteutus palvelunantajien toiminnassa

Asetuksessa esitetään enimmäistiedot, joihin käyttöoikeudet voidaan eri palveluissa ja työtehtävissä asettaa. Jos tarve tietoihin on suppeampi, tulee myös käyttöoikeuksia vastaavasti rajata. Lähtökohtaisesti ammattihenkilöllä on aina katseluoikeus vähintään kaikkiin niihin asiakirjoihin, näkymiin tai tietokokonaisuuksiin, joille tämä työtehtävään kirjaa merkintöjä. Samoja käyttöoikeussääntöjä sovelletaan sekä palvelunantajan omissa rekistereissä oleviin asiakastietoihin että luovutuksella saatuihin muiden palvelunantajien asiakastietoihin.

Mikäli sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita toteuttavalla ammattihenkilöllä on useampia työtehtävien ja palvelun yhdistelmiä saman päivän aikana, kyseiset käyttöoikeudet olisi mahdollista yhdistää niin, ettei henkilön tarvitse päivän aikana vaihtaa roolista toiseen. Mikäli henkilöllä on useampia työtehtävien ja palvelun yhdistelmiä eri päivinä, olisi roolin valinta tehtävien vaihtuessa.

4. Pääasialliset vaikutukset

Asetuksella on tavoitteena yhtenäistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyn käyttöoikeuksia siten, että käyttöoikeuksien perusteet olisivat kaikkien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien toiminnassa yhdenmukaiset. Yhtenäistäminen ei suoraan vaikuta asiakkaiden ja potilaiden saamaan palveluun tai hoitoon, mutta asiakkaiden kannalta keskeistä on tietojen käyttöoikeuksien ja käytettävissä olevien asiakas- ja potilastietojen yhdenmukaisuus eri palvelunantajien toiminnassa.

Lähtökohtaisesti asetuksen mukaiset käyttöoikeudet tulisi voida toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon käytössä oleviin tietojärjestelmiin hyödyntäen tietojärjestelmien nykyisiä toiminnallisuuksia ja rakenteita. Jos tietojärjestelmiin kuitenkin on tehtävä muutoksia, aiheutuu muutoksista kustannuksia. Tarkennetaan lausuntopalautteen perusteella.

Asetuksen mukaiset käyttöoikeudet olisi toteutettava kaikkiin asiakas- ja potilastietoja käsitteleviin tietojärjestelmiin tunnisteellisten asiakas- ja potilastietojen käsittelyä varten. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on käytössä lukuisia erilaisia tietojärjestelmiä ja tuhansia eri tietojärjestelmien konfiguraatioita. Tietojärjestelmät ovat hyvin eri tasoisia ja niissä on hyvin eri tasoiset edellytykset käyttövaltuushallinnan pohjalta tapahtuvaan tietojen käsittelyn rajaamiseen. Valtakunnallisten käyttöoikeuksien perusteiden tulee olla

toteutettavissa kaikkiin käytössä oleviin järjestelmiin nopealla aikataululla, joten käyttöoikeuksien perusteiden on oltava toteutettavissa tietojärjestelmiin hyödyntäen kunkin tietojärjestelmän olemassa olevia teknisiä ratkaisuja ja tietorakenteita. Organisaatioiden toiminta, ammattihenkilöiden roolitus sekä tietojärjestelmien tietojen ja toiminnallisuuksien jäsenitys voidaan tehdä monella eri tavalla.

Asetuksessa esitettävä malli on joustava, mutta se kuitenkin ohjaa käyttövaltuuksien hallintaa yhtenäiseen ajatteluun ja rajaustapaan mahdollistaen eri palvelunantajien toimintamallien erityispiirteiden huomioon ottamisen. Esimerkiksi työtehtävä ja annettava palvelu voidaan yhdessä määrittää käyttövaltuushallintaan työrooliksi, ja myös esimerkiksi tietoa ammattihenkilön kirjautumisyksiköstä voitaisiin hyödyntää määrittämään annettavaa palvelua. Palvelunantajan tehtäväksi jää asetuksen ja asetuksen soveltamisohjeen sovittaminen omaan toimintaan, käyttöoikeushallintaan ja käytössä olevien tietojärjestelmien asettamiin reunaehtoihin.

Kaikkien ammattihenkilöiden ja muiden asiakas- ja potilastietoja käsittelevien henkilöiden käyttöoikeuksien päivittäminen tietojärjestelmissä asetuksen mukaisiksi edellyttää oletettavasti työtä. Palvelunantajien tulee omassa toiminnassaan toteuttaa käyttöoikeuksien antaminen asetuksen mukaisella tavalla. Toimeenpanosta aiheutuu siten kustannuksia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajille.

Kustannusvaikutuksia tarkennetaan lausuntopalautteen perusteella...

5. Lausuntopalaute

Asetusluonnos on ollut lausuttavana... Lausuntoja esitykseen saapui määräaikaan mennessä yhteensä XX kappaletta. Selvä enemmistö kannatti/ei kannattanut esitettyjä muutoksia.

Lausuntojen ja kuulemistilaisuuden johdosta hallituksen esityksessä on...

Valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa [https://stm.fi/hankkeet tunnuksella STM000:00/2021](https://stm.fi/hankkeet/tunnuksella/STM000:00/2021).

6. Voimaantulo

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1. marraskuuta 2021, eli samanaikaisesti lain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (/) kanssa.